

УДК 159.97

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8\(13\)-378-387](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-8(13)-378-387)

Бочелюк Віталій Йосипович доктор психологічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, професор кафедри соціальної роботи та психології, Національний університет «Запорізька політехніка», вул. Тургенєва, 39, м. Запоріжжя, 69063, тел.: (066) 292-43-47, <https://orcid.org/0000-0001-8727-3818>

Панов Микита Сергійович доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної освіти та психології, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, 69017, тел.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0002-5085-8895>

Спицька Ліана Вікторівна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та соціальної роботи, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, проспект Центральний 59-а, м. Сєверодонецьк, 93406, тел.: (096) 760-26-45, <https://orcid.org/0000-0002-9004-727X>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АУТОЛОГІЇ

Анотація. У статті актуалізується питання необхідності окреслення теоретико-методологічних засад аутології, як самостійної міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності фахівців, що працюють з дітьми з розладами аутичного спектру. Визначено, що на сьогодні сформований окремий міжгалузевий напрям – аутологія, у фокусі уваги якого всебічне сприяння повноцінному розвитку та соціалізації дітей з розладами аутичного спектру. Зазначено, що значний внесок у становлення і розвиток вітчизняної аутології здійснили українські вчені – корекційні педагоги і спеціальні психологи, які протягом останнього десятиліття захистили докторські і кандидатські дисертаційні дослідження, спрямовані на розв'язання важливих проблем корекції, розвитку, навчання і соціалізації дітей з розладами аутичного спектру. Визначено, що на сьогодні створено концепцію нейропсихологічної діагностики стану сформованості соціоемоційного розвитку дитини з розладами аутичного спектру і визначено можливі причини його порушення. Розроблено концептуальні підходи до визначення перспектив інтеграції процесу профілактики і корекції розвитку дитини з аутизмом та запропоновано шляхи її реалізації. Підкреслено, що видається важливим особливо підкреслити пріоритет методології безперервності принципів освіти, що пов'язано з

відсутністю єдиної інфраструктури допомоги особам із розладами аутистичного спектру, єдиної державної програми роботи з аутичними дітьми. Зазначено, що останнім часом висловлюється думка про необхідність підвищення професійної підготовки аутологів шляхом введення нового спеціалізованого розділу корекційної педагогіки і спеціальної психології – дитячої аутології – з включенням в якості структурних компонентів підспеціальностей, що відображають різні функції, умови і знання в даній галузі. Визначено, що предметом дитячої аутології є: розлади психіки та поведінки аутичного спектра; особистісні та поведінкові особливості дітей-аутистів; вплив психологічних і соціальних факторів на виникнення, розвиток і корекцію розладів аутичного спектру; особливості взаємин аутичних дітей і соціального мікросередовища, в якій вони знаходяться. Резюмовано, що аутологія відноситься до міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності, в якій перетинаються інтереси педагогів, психологів і медиків.

Ключові слова: аутологія, діти з розладами аутичного спектру, теоретико-методологічні засади, психолого-педагогічний супровід, психокорекція .

Bocheliuk Vitalii Yosypovych Full Doctor in Psychology, Professor, Honored Education Worker of Ukraine, Professor at the Department of Social Work and Psychology, Zaporizhzhia Polytechnic National University of «Zaporizhzhia Polytechnic» National University, Turhenyeva St., 39, Zaporizhzhya, 69063, tel.: (066) 292-43-47, <https://orcid.org/0000-0001-8727-3818>

Panov Mykyta Serhiyovych Full Doctor in Psychology, Assistant Professor, Professor at the Department of Special Education and Psychology of Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy» of Zaporizhzhia Regional Council, Naukovoho mistechka St., 59, Zaporizhzhya, 69017, tel.: (050) 936-10-29, <https://orcid.org/0000-0002-5085-8895>

Spytska Liana Viktorivna Full Doctor in Psychology, Professor, Professor at the Department of Practical Psychology and Social Work of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, 59A, Central Prospect, Severodonetsk, 93406, tel.: (096) 760-26-45, <https://orcid.org/0000-0002-9004-727X>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FUNDAMENTALS OF AUTOLOGY

Abstract. The article highlights the need to outline the theoretical and methodological foundations of autology as an independent interdisciplinary field of scientific knowledge and practical activities of professionals working with children with autism spectrum disorders. It is determined that today a separate intersectoral

direction is formed - autology, in the focus of which is the comprehensive promotion of the full development and socialization of children with autism spectrum disorders. It is noted that a significant contribution to the formation and development of domestic autology was made by Ukrainian scientists - correctional teachers and special psychologists, who over the past decade have defended doctoral and master's theses aimed at solving important problems of correction, development, training and socialization of children with autism spectrum. It is determined that today the concept of neuropsychological diagnosis of the state of formation of socio-emotional development of a child with autism spectrum disorders has been created and the possible causes of its violation have been identified. Conceptual approaches to determining the prospects of integrating the process of prevention and correction of the development of a child with autism have been developed and ways to implement it have been proposed. It is emphasized that it seems important to emphasize the priority of the methodology of continuity of educational principles, which is due to the lack of a single infrastructure to help people with autism spectrum disorders, a single state program to work with autistic children. It is noted that recently there is an opinion about the need to improve the training of autologists by introducing a new specialized section of correctional pedagogy and special psychology - child autology - with the inclusion as structural components of subspecialties that reflect different functions, conditions and knowledge in this field. It is determined that the subject of pediatric autology are: mental disorders and behavior of the autistic spectrum; personal and behavioral characteristics of autistic children; the influence of psychological and social factors on the occurrence, development and correction of autism spectrum disorders; features of the relationship between autistic children and the social microenvironment in which they are. It is summarized that autology belongs to the interdisciplinary field of scientific knowledge and practical activity, in which the interests of teachers, psychologists and physicians intersect.

Keywords: autology, children with autism spectrum disorders, theoretical and methodological principles, psychological and pedagogical support, psychocorrection.

Постановка проблеми. Модернізація спеціальної освіти сприяє значущому підвищенню актуальності вивчення, зокрема психологами, теоретико-методологічних засад дослідження психологічних особливостей дітей з особливими освітніми потребами. Так, практична професійна діяльність психологів та педагогів спеціальної освіти висуває на перший план формування власної теоретико-методологічної самостійності. Цілісне уявлення щодо теоретичних основ у розвитку, навчання та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами наразі у сучасній українській науковій думці відсутнє. Зважаючи на це, фокусування на висвітленні окремих напрямів корекційної педагогіки та спеціальної психології, спрямованих на висвітлення питань розвитку, а також навчання та виховання дітей з розладами аутичного спектру, набуває неабиякого значення. На сьогодні сформований окремий міжгалузевий

напрямок – аутологія, у фокусі уваги якого всебічне сприяння повноцінному розвитку та соціалізації дітей з розладами аутичного спектру.

Отже, актуалізується необхідність окреслення теоретико-методологічних засад аутології, як самостійної міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності фахівців, що працюють з дітьми з розладами аутичного спектру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в значній кількості наукових публікацій представлено різні аспекти здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей з розладами аутичного спектру. Так, у праці Д. Шульженко [5] докладно розкрито питання освітньо-психологічної інтеграції (інклюзії) дітей з розладами аутичного спектру. Т. Гладун [2] здійснено ґрунтовне теоретичне аналізування проблеми розвитку соціальної компетентності дітей з розладами аутичного спектру в умовах інклюзивної освіти. Концепцію розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом розкрито, зокрема, у праці В. Тарасун та Г. Хворової [4]. У фокусі наукових пошуків О. Аль-Мрят [1] – особливості формування графо-моторних навичок у молодших школярів з розладами аутичного спектру.

Виявлено, що аутологію, як окрему міждисциплінарну галузь наукового знання, її предмет, завдання, принципи, методи, міждисциплінарні зв'язки та інші аспекти, представлено у праці української дослідниці В. Тарасун [3].

Мета статті – здійснити аналізування теоретико-методологічних засад аутології.

Виклад основного матеріалу. Як зауважує В. Тарасун [3], значний внесок в становлення і розвиток вітчизняної аутології здійснили українські вчені – корекційні педагоги і спеціальні психологи, які протягом останнього десятиліття захистили докторські і кандидатські дисертаційні дослідження, спрямовані на розв'язання важливих проблем корекції, розвитку, навчання і соціалізації дітей з розладами аутичного спектру. Так, перші публікації вітчизняних корекційних педагогів з проблеми аутизму з'явилися на початку ХХІ ст. – М. Рождественська, С. Конопляста; В. Тарасун, 2002; В. Тарасун, Г. Хворова, 2004. Відбулися перші захисти кандидатських і докторських дисертаційних робіт з даної проблематики: Г. Хворова, 2010; Д. Шульженко, 2010; Т. Скрипник, 2010; К. Островська, 2012; Н. Базима, 2013; І. Логвінова, 2013.

У першій вітчизняній психолого-педагогічній концепції розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом, розроблених В. Тарасун та Г. Хворова [4], висвітлено погляди на природу аутизму; розкрито зміст його теоретичних концептуальних моделей; охарактеризовано особливості прояву клінічної картини і психологічної структури асинхронного типу затримки розвитку; узагальнено вітчизняний і зарубіжний досвід психолого-педагогічної корекції цього виду дизонтогенезу. Також, авторками було обґрунтовано теоретико-методологічні засади (правові, філософські, соціокультурні, нейропсихологічні) та соціально-економічні передумови вирішення цієї проблеми. Представлено

комплексну психолого-педагогічну модель допомоги дітям з аутизмом. Запропоновано авторський підхід до вирішення проблеми навчання, розвитку і соціалізації дітей з аутизмом. Зокрема, стратегічною лінією концепції визначена консолідація проблем дошкільної і шкільної освіти дітей з аутизмом та сімейного їх виховання на основі уявлень про: наближення спеціальної освіти і виховання до вимог сучасної цивілізації з метою повнішого задоволення освітніх і соціокультурних потреб осіб з аутизмом протягом всього життя; унікальність кожної аутичної дитини, що диктує неможливість точного передбачення конкретних результатів педагогічної діяльності, особливо на переломних етапах її дизонтогенетичного розвитку; важливість врахування в педагогічній діяльності і в сім'ї суперечливості між потребами і вимогами суспільства та потребами і можливостями аутичної дитини; мозкову організацію когнітивних процесів і емоцій; про загальні закономірності спотвореного розвитку; соціалізацію (її складові і фази становлення) як процес і результат взаємодії особистості і суспільства; про сімейне виховання як одного з механізмів розвитку, навчання і соціалізації дитини та про становлення сім'ї в якості психічної спільності. Така консолідація дозволяє надати проблемі освіти, розвитку і соціалізації аутичної дитини комплексну форму.

Наступним кроком у розвитку аутології в Україні стала монографія В. Тарасун – «Аутологія», в якій висвітлено в єдності досягнення науки, перспективи практики і проблеми аутології як розділу корекційної педагогіки і спеціальної психології, присвяченого вирішенню питань розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. У монографії розкрито сучасні психолого-педагогічні і нейропсихологічні основи розуміння розладів аутичного спектру. Створено концепцію нейропсихологічної діагностики стану сформованості соціоемоційного розвитку дитини з розладами аутичного спектру і визначено можливі причини його порушення. Розроблено концептуальні підходи до визначення перспектив інтеграції процесу профілактики і корекції розвитку дитини з аутизмом та запропоновано шляхи її реалізації. Охарактеризовано особливості когнітивної діяльності аутолога.

В. Тарасун було визначено, що предметом загальної аутології як науки є комунікативно-пізнавальна і емоційно-соціальна сфери осіб з розладами аутичного спектру та процес їхнього розвитку, навчання і виховання. Аутологія є особливою методологією психолого-педагогічного дослідження, яка заснована на методі спеціально організованого спостереження за дітьми з розладами аутичного спектру переважно в природних умовах і наступному суб'єктивному аналізі-інтерпретації індивідуальних проявів їхньої психіки й особистості [3]. У більш широкому сенсі аутологія може розумітися в якості ядра (підоснови) всього обсягу психолого-педагогічних, клініко-психологічних, нейропсихологічних, медичних тощо знань для вирішення найрізноманітніших питань і проблем, що виникають в аутологічній практиці.

Значна увага в роботі В. Тарасун приділена визначенню шляхів інтеграції процесу профілактики і корекції розвитку дитини з розладами аутичного спектру. Слід підкреслити, що у низці сучасних наукових праць [1; 2; 4; 5], присвячених вивченню різних аспектів аутології, саме питання профілактики, супроводу та корекції є найбільш досліджуваними. Як зауважує Д. Шульженко, при вихованні та навчанні дітей з розладами аутичного спектру, існує низка проблем, обумовлених психофізичними особливостями, зокрема: стійке порушення пізнавальної діяльності, недорозвинення вищих пізнавальних функцій, конкретність та поверховість мислення, несформованість усіх операцій мовної діяльності, порушення словесної регуляції поведінки, незрілість емоційно-вольової сфери, несформованість довільності та цілеспрямованості усіх видів діяльності, низька працездатність тощо. Тому корекційний напрям роботи з дітьми з розладами аутичного спектру, що враховує специфіку виховання та навчання зазначеної категорії дітей є актуальним. Видається важливим особливо підкреслити пріоритет методології безперервності принципів освіти, що пов'язано з відсутністю єдиної інфраструктури допомоги особам із розладами аутистичного спектру, єдиної державної програми роботи з аутичними дітьми.

Останнім часом висловлюється думка про необхідність підвищення професійної підготовки аутологів шляхом введення нового спеціалізованого розділу корекційної педагогіки і спеціальної психології – дитячої аутології – з включенням в якості структурних компонентів підспеціальностей, що відображають різні функції, умови і знання в даній галузі. Як зазначає В. Тарасун [3], відмінності між спеціальностями в дитячій аутології можна зобразити схематично: дефектологія > корекційна педагогіка і спеціальна психологія > аутологія > дитяча аутологія > підспеціальності (дитяча психологія, дошкільна педагогіка, клінічна дитяча психологія, дитяча нейропсихологія, педіатрична нейропсихологія, сімейна психологія). У майбутнього фахівця має формуватися знання того, що перехресна природа цих дисциплін передбачає і дозволяє застосовувати необхідні знання з усіх зазначених дисциплін. Предметом дитячої аутології є: розлади психіки та поведінки аутичного спектра; особистісні та поведінкові особливості дітей-аутистів; вплив психологічних і соціальних факторів на виникнення, розвиток і корекцію розладів аутичного спектра; особливості взаємин аутичних дітей і соціального мікросередовища, в якій вони знаходяться.

Аутологія відноситься до міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності, в якій перетинаються інтереси педагогів, психологів і медиків. Якщо виходити з проблем, які вирішує ця дисципліна (взаємовплив психічного і соматичного у виникненні, перебігу та корекції розвитку і соціалізації), і практичних завдань, які перед нею ставляться (діагностика комунікативно-пізнавальних і соціально-емоційних порушень, розрізнення індивідуальних психологічних особливостей і психічних розладів, аналіз умов і

факторів виникнення розладів, психопрофілактика, охорона і підтримка здоров'я), то вона є педагогічною наукою і певною мірою галуззю медичної науки. Однак, якщо виходити з теоретичних передумов і методів дослідження, – це наука, яка є галуззю загальної і спеціальної психології.

Так, центральним завданням забезпечення ефективності педагогічної та психолого-педагогічної роботи є розуміння сутності розладу аутистичного спектра. Адже, як підкреслює Т. Гладун [2], труднощі та конфлікти у взаємодії з аутичною дитиною батьків, однолітків, невідготовлених педагогів зазвичай пов'язані з неправильним поясненням її поведінки, що визначається вираженою селективністю сприйняття, труднощами освоєння абстрактних понять, нерозумінням соціальних сигналів, невмінням пояснити свої дії та бажання. І тому, надзвичайно важливо передбачати потреби дитини. Не вимагати від неї виконання вказівок та інструкцій, а враховувати її бажання та звички. Педагоги повинні прагнути (особливо на початковому етапі роботи) діяти відповідно до можливостей життєдіяльності дитини, не пристосовуючи її до себе, а самі пристосовуючись до неї.

Саме тому необхідним є створення теплої психологічного клімату в оточенні дитини в освітній установі та, по можливості, в умовах батьківського будинку. Важливо, щоб навколишнє середовище дитини не було ворожим і загрозливим, а сприяло зменшенню бар'єру, що відокремлює її внутрішній світ від світу зовнішнього [5]. Важливим є те, що на розумінні сутності психологічних проявів аутизму та кожної певної аутичної дитини будують і основні принципи її комплексного супроводу (мають рівну цінність і не ранжуються за ступенем значущості), зокрема:

1. Необхідність додаткових зусиль з адаптації дитини до незвичних умов.
2. Усунення, з урахуванням можливостей дитини, всіх форм ізоляції та гнучкої системи інтеграції у виховній та навчальній роботі.
3. Допомога, що реалізується у житті дитини через усі види її діяльності.
4. Чітка взаємодія всіх фахівців установи на всіх етапах супроводу з особливим врахуванням рекомендацій лікарів та психологів.
5. Адекватне (що відповідає індивідуальним можливостям дитини) поєднання освітньої, корекційної та лікувальної діяльності.
6. Розробка різнорівневих навчальних програм із забезпеченням можливості гнучкого перекладу з одного варіанту навчання на інший, в залежності від даних динамічної діагностики.
7. Включення батьків у діяльність установи як співучасників реабілітаційного процесу.
8. Підтримка стабільного сприятливого психологічного клімату в установі.

Стосовно перспектив розвитку безперервної освіти осіб з розладами аутистичного спектра умовно можна виділити кілька методологічних платформ побудови різних освітніх моделей:

- 1) методологія безперервності центральних освітніх програм (за аналогією з системою використання TEACCH – програми у низці країн світу);
- 2) методологія безперервності домінуючих методів забезпечення стратегічних завдань освіти (за аналогією з системою використання АВА – терапії у низці країн світу);
- 3) методологія безперервності ключових принципів освіти (найбільшою мірою відповідає вітчизняним реаліям системи освіти).

Ще одним важливим напрямом аутології є супровід дітей та батьків. Метод супроводу передбачає створення умов прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень у ситуаціях життєвого вибору, де в якості суб'єкта можуть виступати людина, що розвивається, і система, що розвивається, а під ситуаціями життєвого вибору маються на увазі множинні проблемні ситуації, при вирішенні яких суб'єкт визначає для себе шлях прогресивного чи регресивного розвитку [5].

Так, процес супроводу – це сукупність послідовних дій, що дозволяють суб'єкту визначитися з ухваленням рішення та нести відповідальність за реалізацію рішення. До основних функцій супроводу належать такі: діагностика сутності проблеми; збір інформація про шляхах її вирішення; консультації на етапі ухвалення рішення; вироблення та реалізації плану розв'язання проблеми. Основними принципами супроводу є: рекомендаційний характер; пріоритет інтересів супроводжуваного; безперервність; мультидисциплінарність; прагнення до автономізації.

Слід особливо наголосити на важливості принципу безперервності, що актуалізує розуміння характеру супроводу не як дискретного, орієнтованого виключно на рішення однієї проблеми, але як постійного, що передбачає системну взаємодію з суб'єктом, що одночасно виступає об'єктом у тих випадках, коли суб'єктність недостатньо сформована чи виявлена. Очевидно, що це надзвичайно важливо для специфіки роботи з дітьми з розладами аутистичного спектру.

Підкреслимо, що сучасна освіта стає все більш структурованою та регламентованою і, у зв'язку з цим, супровід не повинен замінювати ті чи інші елементи організації навчання, виховання, розвитку, корекції та соціалізації, урочну та позаурочну діяльність, а також покликаний доповнювати та певною мірою спрямовувати основні процеси освітньої діяльності, координувати її форми, сприяти правильності та доцільності їх організації. Саме на це спрямовані його функції: експертна, проектувальна, підтримуюча та профілактична.

Зазначені та інші функції комплексного супроводу реалізуються в двох напрямках: організаційно-методичному та змістовно-дієвому. Співвідношення компонентів організаційно-методичного та змістовно-дієвого напрямів може варіювати в залежності від організаційної форми супроводу у конкретній освітній установі: психолого-медико-педагогічний консилиум, служба

психолого-педагогічного медико-соціального супроводу (функціональний підрозділ), центр психолого-педагогічного медико-соціального супроводу (структурний підрозділ). Центральною формою організації діяльності спеціалістів супроводу є психолого-медико-педагогічний консилиум. Основною метою консилиуму є вироблення єдиної стратегії роботи з кожною конкретною аутичною дитиною. Важливими елементами діяльності консилиуму є також узгодження обраної стратегії з батьками (законними представниками) вихованця (що навчається), а також контроль ефективності та результативності її реалізації з внесенням необхідних коригувань.

Якість та своєчасність діагностики багато в чому визначають перспективи успішного вирішення завдань навчання, виховання та розвитку дітей із розладами аутичного спектру, можливості корекції проявів аутизму. Тому, як обов'язкові виступають такі вимоги до її організації: діагностика має бути ранньою (починається з першого дня перебування дитини в установі), комплексною (що включає участь фахівців різного профілю та батьків, використання різних методів), динамічною (спрямованою на планомірне уточнення діагнозу як в медичному контексті, так і в клініко-психологічному та психолого-педагогічному з урахуванням особливостей онтогенетичного розвитку дитини, ступеня адаптації та корекційної роботи, оцінку результативності та ефективності організації роботи для своєчасної зміни тактики, методів, методик, використовуваних засобів, уточнення змісту адаптованих освітніх програм, індивідуального освітнього маршруту).

Комплексна диференціальна діагностика розладів аутичного спектру проводиться, як правило, в умовах психолого-медико-педагогічних консилиумів чи комісій. Попередньо необхідно провести обстеження дитини для виключення сенсорних порушень і порушень опорно-рухового апарату, які можуть викликати симптоми, схожі на симптоми розладів аутичного спектру. Зокрема, в обстеженні дитини беруть участь такі спеціалісти: педіатр, невролог, психіатр (або дитячий психоневролог), педагог-психолог, вчитель-дефектолог та вчитель-логопед. Дитина обстежується у присутності батьків (чи іншої особи, що представляє інтереси дитини). Обстеження, що проводяться: соматичне, неврологічне, психологічне, дефектологічне, логопедичне.

Висновки. Встановлено, що на сьогодні актуалізується необхідність окреслення теоретико-методологічних засад аутології, як самостійної міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності фахівців, що працюють з дітьми з розладами аутичного спектру. Визначено, що значний внесок у становлення і розвиток вітчизняної аутології здійснили українські вчені – корекційні педагоги і спеціальні психологи, які протягом останнього десятиліття захистили докторські і кандидатські дисертаційні дослідження, спрямовані на розв'язання важливих проблем корекції, розвитку, навчання і соціалізації дітей з розладами аутичного спектру. Зазначено, що аутологія може розумітися в якості ядра (підоснови) всього обсягу психолого-педагогічних,

клініко-психологічних, нейропсихологічних, медичних тощо знань для вирішення найрізноманітніших питань і проблем, що виникають в аутологічній практиці. Підкреслено пріоритет методології безперервності принципів освіти, що пов'язано з відсутністю єдиної інфраструктури допомоги особам із розладами аутистичного спектру, єдиної державної програми роботи з аутичними дітьми. Зазначено, що останнім часом висловлюється думка про необхідність підвищення професійної підготовки аутологів шляхом введення нового спеціалізованого розділу корекційної педагогіки і спеціальної психології – дитячої аутології – з включенням в якості структурних компонентів підспеціальностей, що відображають різні функції, умови і знання в даній галузі. Резюмовано, що аутологія відноситься до міждисциплінарної галузі наукового знання і практичної діяльності, в якій перетинаються інтереси педагогів, психологів і медиків.

Література:

1. Аль-Мраят О. Б. Особливості формування графо-моторних навичок у молодших школярів з аутизмом : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08. Київ, 2019. 20 с.
2. Гладун Т. О. Розвиток соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку з аутизмом в умовах інклюзивної світи : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. Старобільськ, 2020. 272 с.
3. Тарасун В. В. Аутологія: теорія і практика. Київ : «Вадекс», 2018. 590 с.
4. Тарасун В. В., Хворова Г. М. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом: Навч. посіб. для вищих навч. закладів. Київ : Науковий світ, 2004. 100 с.
5. Шулженко Д. І. Освітньо-психологічна інтеграція (інклюзія) дітей із аутизмом : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, вид-во Хортицької національної академії, 2017. 444 с.

References:

1. Al-Mraiat O. B. (2019). Osoblyvosti formuvannia hrafo-motornykh navychok u molodshykh shkoliariv z autyzmom [Peculiarities of formation of graphomotor skills in junior schoolchildren with autism]: *avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk* [in Ukrainian].
2. Hladun T. O. (2020). Rozvytok sotsialnoi kompetentnosti ditei molodshoho shkilnoho viku z autyzmom v umovakh inkluzyvnoi svity [Development of social competence of children of primary school age with autism in an inclusive world]: *dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk* [in Ukrainian].
3. Tarasun V. V. (2018). Autolohiia: teoriia i praktyka [Autology: theory and practice] [in Ukrainian].
4. Tarasun V. V., Khvorova H. M. (2004). Kontsepsiia rozvytku, navchannia i sotsializatsii ditei z autyzmom [The concept of development, learning and socialization of children with autism]: *Navch. posib. dlia vyshchykh navch. zakladiv* [in Ukrainian].
5. Shulzhenko D. I. (2017). Osvitno-psykholohichna intehratsiia (inkluziia) ditei iz autyzmom [Educational and psychological integration (inclusion) of children with autism]: *monohrafiia* [in Ukrainian].